

Lidia Korczak

<https://orcid.org/0000-0002-2589-8625>

Uniwersytet Jagielloński

Zapomniany sługa władzy – Marcin z Szadka, dyplomata i doradca

Zarys treści

W czasie krótkiego pobytu na Litwie (1434–1445) skromnemu duchownemu z Polski udało się dostać do bliskiego otoczenia wielkiego księcia i stać się jego nieformalnym doradcą. Jest to przykład nietypowej kariery człowieka „znikąd”, pozostającego w cieniu dostojników kościelnych i świeckich, a przy tym odgrywającego istotną rolę w ważnych politycznie wydarzeniach. Marcin z Szadka wyszedł z niebytu, by od razu sięgnąć po wysoką kościelną godność (archidiaconat wileński w 1435 r.), a w chwili politycznego przesilenia w polsko-litewskich stosunkach uratować unię, przekonując wielkiego księcia i panów litewskich do połączenia w jednym ręku polskiej korony i wielkoksiążęcej mitry (bezkrołowie w Polsce i negocjacje w sprawie elekcji w latach 1445–1446). Był jedną z tych osób publicznych w Wielkim Księstwie Litewskim połowy XV wieku, która konsekwentnie wspierała unię i dzięki osobistym znajomościom łączyła intelektualne środowisko katedralne Wilna i Krakowa. Po wypełnieniu ważnej dyplomatycznej misji w Inflantach (1445 r.) Marcin z Szadka zniknął z pola źródłowego widzenia.

Abstract

During his short stay in Lithuania (1434–1445), a modest clergyman from Poland managed to get into the close circle of the Grand Duke and become his informal adviser. It is an example of the unusual career of a man from nowhere, remaining in the shadow of ecclesiastical and secular dignitaries and yet playing a vital role in important political events. Martinus de Schadek emerged from obscurity to reach a high ecclesiastical dignity (archdeaconship of Vilnius in 1435) and, at a moment of political turmoil in Polish-Lithuanian relations, to save the union by persuading the Grand Duke and the Lithuanian lords to unite the Polish Crown and the Grand Ducal throne (the interregnum in Poland and negotiations on the election 1445–1446). He was one of those public figures in the mid-fifteenth century Grand Duchy of Lithuania who consistently supported the union and, through his contacts, united the intellectual cathedral circles of Vilnius and Krakow. After fulfilling a crucial diplomatic mission in Livonia (1445), Martinus de Schadek disappeared from sources.

Słowa kluczowe: Marcin z Szadka, archidiacon, poseł, wielki książę litewski, Uniwersytet Krakowski

Keywords: Martinus de Schadek, archdeacon, diplomat, Grand Duke of Lithuania, University of Krakow

Kiedy w lipcu 1434 r. wielki książę Zygmunt Kiejstutowicz nie mógł przybyć do Krakowa na koronację Władysława III, „nuncios cum plena potestate et mandato personam suam representaturos et in coronacionem futuri regis nomine suo et Ducatus Magni Lithuanie consensuros transmittit, Martinum de Schadek archidiaconum Vilmensem et Dolgerthonem palatinum et capitaneum Vilmensem”¹. Polski kronikarz, świadek tego czasu, jeszcze dwa razy w swoim dziele wspominał Marcina z Szadka – pod rokiem 1445 i 1446 jako reprezentanta kolejnego wielkiego księcia, Kazimierza Jagiellończyka, do rozmów z panami polskimi w sprawie powołania tego na tron Polski². Jan Długosz, któremu trudno odmówić dobrej orientacji w sprawach Litwy³, jako jedyny określił miejsce pochodzenia przedstawiciela monarchy, ale też dał nieco obszerniejszą charakterystykę litewskiego posła. Gdyby nie on, Marcin z Szadka pozostałby jednym z wielu wzmiankowanych, sporadycznie z imienia uczestników ówczesnych wydarzeń, tymczasem dziejopis to jemu właśnie przypisał zasługę przekonania Jagiellończyka do przyjęcia Królestwa Polskiego, czyniąc go przy tym nieformalnym doradcą monarchy⁴.

Miejsce, jakie zajął archidiakon w bliskim wielkiemu księciu Kazimierzowi kręgu władzy, jak i sama jego osoba nie budziły większego zainteresowania badaczy⁵, toteż sporo kwestii związanych z jego życiem pozostaje niejasnych. Kim zatem był i jaki przebieg miała kariera polskiego duchownego na Litwie? *Dossier* tego kapłana, które bazuje przede wszystkim na przytoczonych przez Jerzego

¹ *Joannis Dlugossii Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae, liber undecimus et duodecimus 1431–1444*, ed. C. Baczkowski, M. Kowalczyk, J. Mruk, C. Ożóg, C. Pirożyńska, D. Turkowska, G. Wyrozumski, Varsaviae 2001, s. 132. Drugim posłem był ówczesny wojewoda i starosta wileński Jan Dowgird.

² *Ibidem, liber duodecimus (1445–1461)*, Warszawa 2004, s. 17, 37.

³ Por. L. Korczak, *Jan Długosz a Litwa – miejsca i ludzie*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, red. L. Korczak, M.D. Kowalski, P. Węcowski, Kraków 2016, s. 183–197. W przypadku wiarygodności opinii Długosza o Marcinie z Szadka istotne jest, że na zjeździe piotrkowskim w 1445 r., na który posłował archidiakon, polski kronikarz był obecny; zob. A. Perzanowska, *Wiadomości źródłowe o życiu i działalności Jana Długosza*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, red. S. Gawęda, Warszawa 1980, s. 305.

⁴ *Joannis Dlugossii Annales, liber duodecimus, lb. duodecimus 1445–1461*, Cracoviae 2003, s. 35: „vir et ingenio pollens et eloquencia, a longo tempore Lithuanicis consiliis interesse solitus, cum aperte non auderet, clanculo tamen Casimirum ducem singulis diebus, ne Regni Polonie diadema negligeret, admonebat; maximum profectum et decus ex acceptance, ignominiam et periculum sui status ex refutatione consecuturus”. Opinia Długosza choć krótka, nie jest zdawkowa. Równie dobrze kanclerz biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego mógł pozyskać ją ze słyszenia, jak z osobistego spotkania i wysłuchania Marcina z Szadka, gdy ten pełnił swoją poselską misję do panów i szlachty koronnej w 1445 r.

⁵ Przygotowując przed laty pracę na temat rady wielkksiążęcej, odniosłam się do doradczej funkcji Marcina, ale gromadziłam i wykorzystywałam tylko te informacje, które jedynie do tej formy jego działalności się odnosiły; zob. L. Korczak, *Litewska rada wielkksiążęca w XV wieku*, Kraków 1998, s. 29, 101.

Ochmańskiego źródłowych wzmiankach o kościelnej aktywności Marcina⁶, zebrane w zestawieniu duchowieństwa katolickiego na Litwie XIV–XVI w.⁷, prezentuje się bardzo oszczędnie. Tu, wobec braku biogramu archidiakona Marcina, postaram się wiadomości o nim choć trochę poszerzyć i uporządkować.

Źródła dokumentują znaczący, raczej jakościowo aniżeli ilościowo, udział archidiakona w życiu politycznym Wielkiego Księstwa Litewskiego, który przypadł na krótki okres jego poświadczanej tam obecności (1434–1445). Choć jedynie polski kronikarz nazwał go doradcą wielkiego księcia, to za jego wpływową pozycją na dworze wileńskim przemawia nie tylko wiarygodność Jana Długosza i jego świetna znajomość spraw litewskich, lecz także fakt, że świeżo instalowany na wielkoksiążęcym tronie Kazimierz Jagiellończyk już 13 lipca 1440 r. wysoko ocenił zasługi archidiakona Marcina i nagroził za nie jego, a zarazem wileński archidiakoniat⁸. Można się tylko domyślać, o jakie zasługi chodziło w 1440 r., gdy po zamordowaniu wielkiego księcia Zygmunta Kiejstutowicza Litwa ponownie stanęła wobec zagrożenia rozbicia, podobnie jak unia z Królestwem Polskim. Archidiakon Marcin z pewnością znalazł się w gronie osobistości opowiadających się za utrzymaniem unii i podjęciem rozmów z dworem krakowskim o przysłanie do Wilna syna Jagiełły. Kiedy królewicz Kazimierz przybył na Litwę jako namiestnik królewskiego brata, został przez projagiellońskich stronników wyniesiony w katedrze wileńskiej na stolec wielkoksiążęcy wbrew towarzyszącym mu panom polskim⁹. Wkrótce polski orszak królewicza powrócił do Królestwa, a rządy w państwie i opiekę nad 13-letnim władcą objęli litewscy dostojnicy. Wśród osób obracających się w kręgu władzy i mających bezpośredni dostęp do młodziutkiego monarchy wileński archidiakon był jedynym Polakiem. Już to zapewne razem z łatwością werbalnego komunikowania się dawało poczucie bliskości i rodziło zaufanie. W tym też dopatruję się głównej przyczyny zapraszania Marcina z Szadka do wielkoksiążęcej rady, choć nie spełniał formalnego wymogu, czyli nie zajmował wysokiego urzędu.

Najwcześniejszym świadectwem rejestrującym obecność i pozycję Marcina w życiu publicznym Wielkiego Księstwa Litewskiego jest dokument Zygmunta

⁶ J. Ochmański, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1972, s. 32.

⁷ V. Ališauskas, T. Jaszczolt, L. Jovaiša, M. Paknys, *Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a.*, Vilnius 2009, nr 1235.

⁸ *Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej*, t. 1, wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz, Kraków 1948, nr 166, s. 178. Więcej na temat dopuszczenia archidiakona do kręgu doradczego monarchy zob. L. Korczak, *Litewska rada wielkoksiążęca...*, s. 29.

⁹ O sytuacji wewnętrznej w Wielkim Księstwie i instalowaniu na tronie Kazimierza Jagiellończyka zob. m.in. С.В. Полехов, *Наследники Витовта. Династическая война в Великом княжестве Литовском в 30-е годы XV века*, Москва 2015, s. 474–480; L. Korczak, *Monarcha i poddani. System władzy w Wielkim Księstwie Litewskim w okresie wczesnojagiellońskim*, Kraków 2008, s. 26–27; G. Błaszczuk, *Dzieje stosunków polsko-litewskich*, t. 2: *Od Krewa do Lublina*, Poznań 2007, s. 756–785.

Kiejstutowicza z 9 czerwca 1435 r., którym funduje urząd archidiakona przy kościele katedralnym wileńskim i jednocześnie na pierwszego archidiakona prezentuje rzeczonoego Marcina¹⁰. Nadanie wielkiego księcia potwierdza zarazem, że przed wyniesieniem na archidiakonię Marcin był kanonikiem wileńskim¹¹. W dokumencie został przedstawiony jako „honorabilis dominus Martinus fidelis et bene meritus noster sincere dilectus”¹², co wywołało domysły na temat możliwych zasług awansowanego na rzecz litewskiego monarchy. Grzegorz Błaszczyk zasugerował, że Marcin archidiakon wileński z 1435 r. mógł być tożsamy z Marcinem proboszczem kościoła św. Ducha w Wilnie, który był posłem wielkiego księcia Zygmunta na sobór bazylejski w 1434 r.¹³ Natomiast za pewne przyjął to Sergiej Polechow¹⁴. Dzierżenie tak wysokiej prałatury przy katedrze wileńskiej wymagało odpowiedniego wykształcenia (zresztą od duchownego posługującego na sobór też należałoby tego oczekiwać). Tylko dzięki Długoszowi wiadomo, że wileński archidiakon pochodził z Szadka, niewielkiego wówczas królewskiego miasta w Polsce, położonego w powiecie sieradzkim. On też charakteryzując Marcina z Szadka, podał, że ten był niezwykle zdolnym i znakomitym mówcą. Przyszłego doradcę litewskich władców znaleźć można wśród osób zapisanych w semestrze zimowym 1411 r. do krakowskiego studium generale. Marcin, syn Grzegorza¹⁵ wniósł od razu pełną opłatę¹⁶, co świadczy, że pochodził z dość zamożnej rodziny mieszczańskiej. Studiował krótko, dwa semestry (do października 1412 r., poza wpisem do metryki Uniwersytetu nie występuje bowiem w innych uniwersyteckich źródłach), a jak widać z relacji Jana Długosza, zdążył nabyć umiejętności znakomitego retora. Przede wszystkim jednak czas nauki w studium generale dał okazję do zetknięcia się ze środowiskiem umysłowym i poznania osób, które w przyszłości zajmą znaczące pozycje na Uniwersytecie i w Kościele krakowskim. Trzy lata przed Marcinem z Uniwersytetem Krakowskim związał swoje życie inny przybysz z Szadka – Stanisław, syn Marcina¹⁷, w przyszłości znamienity profesor.

¹⁰ *Kodeks dyplomatyczny katedry...*, nr 139.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ G. Błaszczyk, *op. cit.*, s. 706. Takie utożsamienie odrzucał J. Ochmański, według którego proboszcz i archidiakon to dwie osoby.

¹⁴ C.B. Полехов, *op. cit.*, s. 457. Podobnie jak G. Błaszczyk, Autor ten uważa archidiakona za zaufanego człowieka Zygmunta Kiejstutowicza, bo i reprezentowanie władcy w Bazylei za tym przemawia.

¹⁵ W XV w. w Krakowie studiowało jeszcze trzech Marciców z Szadka; zob. <https://cac.historia.uj.edu.pl/osoby/lista?name=Marcin+z+Szadka> (dostęp: 24 V 2023). Ich studia przypadły już na drugą połowę XV w., zatem nie można żadnego nich utożsamiać z tym, który został archidiakonem w 1435 r.

¹⁶ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. 1, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Kraków 2004, s. 72.

¹⁷ *Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2001147_Stanis%C5%82aw_z_Szadka_syn_Marcina (dostęp: 27 V 2023).

Z kolei późniejsi znani i wpływowi – Paweł z Zatora¹⁸ oraz Tomasz z Bodzentyna¹⁹, mistrz sztuk wyzwolonych i kanonik kolegiaty św. Floriana na Kleparzu – rozpoczęli studia wraz z przyszłym archidiaconem. Ważna jest szczególnie znajomość z tym pierwszym – doktorem dekretów, rektorem szkoły katedralnej w Krakowie, kanonikiem krakowskim i wybitnym kaznodzieją katedralnym (przez niemal 40 lat), wreszcie prokuratorem kapituły krakowskiej. Poza tym Paweł z Zatora był bliskim współpracownikiem biskupa Zbigniewa Oleśnickiego, wysoko cenionym przez Jana Długosza, z którym zasiadał w kapitule krakowskiej²⁰. Jeśli nie dzięki osobistej znajomości, to dzięki kontaktom z Pawłem z Zatora polski dziejopis posiadał dobre informacje na temat tożsamości posługującego z Litwy do Polski w 1445 r. duchownego.

Zagadką są lata po opuszczeniu przez Marcina studium generale²¹, a poprzedzające posłowanie do Polski na koronację Władysława III, która miała miejsce 25 lipca 1434 r. Niedługo później został wysłany na sobór bazylijski jako przedstawiciel wielkiego księcia Zygmunta Kiejstutowicza. W jednym roku dwie ważne misje dyplomatyczne zostały powierzone nieznanemu duchownemu z Polski, rodzi się więc pytanie o to, kiedy i w jaki sposób rozpoczęła się kościelna kariera w Wilnie mieszczańskiego syna z Szadka? W skład członków soboru został włączony w listopadzie 1434 r. wraz z posłem delegacji polskiej Janem Lutkowicem z Brzezia, doktorem obojga praw, wówczas kanonikiem m.in. krakowskim, a w przeszłości sekretarzem wielkiego księcia Witolda Kiejstutowicza²². Wobec wspólnego wyzwania, przed jakim stanęła na soborze delegacja z Polski i Litwy – przeciwstawienie się oskarżeniom ze strony sojuszu Krzyżaków i Świdrygiełły²³ – rodzi się pytanie, czy decydenci i dyplomacja polska mieli wpływ na wskazanie odpowiadającego im delegata Zygmunta Kiejstutowicza? Swoistego protektora kariery Marcina z Szadka można upatrywać w osobie biskupa wileńskiego Macieja z Trok. Któż lepiej niż ordynariusz diecezji, doświadczony przy tym polityk i faktyczny przywódca Kościoła łacińskiego na Litwie, byłby

¹⁸ *Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, https://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2009658_Paw%C5%82_z_Zatora_syn_Miko%C5%82aja (dostęp: 27 V 2023).

¹⁹ *Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, https://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/1995009_Tomasz_z_Bodzentyna (dostęp: 27 V 2023).

²⁰ K. Morawski, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 1, Kraków 1900, s. 289–291; J. Wolny, *Krakowskie środowisko katedralne w czasach Jana Długosza (1431–1480)*, w: *Długossiana...*, s. 100–103.

²¹ Studiował przynajmniej dwa semestry (do 15 X 1412 r.); zob. *Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2001147_Stanis%C5%82aw_z_Szadka_syn_Marcina (dostęp: 27 V 2023).

²² B. Janiszewska-Mincer, *Jan Lutkowiec z Brzezia (ok. 1405–1471)*, w: *PSB*, t. 10, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 443–445.

²³ Analiza roli soboru w kontekście stosunków polsko-litewsko-krzyżackich zob. G. Błaszczuk, *op. cit.*, s. 702–708.

zorientowany w przymiotach intelektualnych podległego mu duchowieństwa? Był to w dodatku przywódca litewskiej elity, która wyniosła Zygmunta Kiejstutowicza na tron wielkksiążęcy w 1432 r., nadający kierunek polityce kościelnej wielkich książąt w najbliższych latach, zwolennik pozostawania Litwy w unii z Polską, w końcu żarliwy koncyliarysta²⁴ i ze strony litewskiej „równorzędny partner dla biskupa Zbigniewa Oleśnickiego w rozmowach politycznych”²⁵. Związki biskupa Macieja intelektualne, polityczne, kościelne z elitą polską tego czasu dawały mu sposobność do pozyskiwania i wymiany informacji personalnych. Służba archidiacona Marcina z Szadka na rzecz monarchów litewskich została nagrodzona także przez Kazimierza Jagiellończyka w postaci potwierdzenia 8 kwietnia 1444 r. nadania uzyskanego od Zygmunta Kiejstutowicza²⁶.

Jak widać z relacji Jana Długosza, archidiacon był zaangażowany w rozmowy dworu wileńskiego ze szlachtą koronną na zjeździe piotrkowskim w sierpniu 1445 r.²⁷ Zapewne wprost z Piotrkowa dołączył do delegacji panów litewskich na zjazd graniczny 15 września 1445 r. w Korszawie z reprezentantami marszałka zakonu inflanckiego w celu uregulowania spraw spornych²⁸. Wyjazd na litewsko-inflanckie pogranicze był zarazem ostatnią udokumentowaną aktywnością publiczną archidiacona Marcina z Szadka²⁹. Co prawda Jan Długosz wspomina o nim także pod rokiem 1446, przedstawiając wpływ archidiacona jako doradcy na zmianę stanowiska wielkiego księcia Kazimierza (i panów rady) wobec przyjęcia korony polskiej, ale nie jest to relacja z konkretnego datowanego wydarzenia. 29 października 1447 r. w kapitule wileńskiej zasiadał już nowy archidiacon, Jerzy³⁰, co pozwala przypuszczać, że Marcin z Szadka zmarł przed tą datą.

Aktywność publiczna Marcina z Szadka trwała krótko, ale była na tyle znacząca, że nagradzali ją awansem i nadaniami wielcy książęta litewscy, a polski dziejopis wyróżnił ją swoją narracją. Ten polski duchowny uznania szukał i je znalazł

²⁴ T. Graff, *Episkopat monarchii jagiellońskiej w dobie soborów powszechnych XV wieku*, Kraków 2008, wg indeksu; L. Korczak, *Monarcha i poddani...*, wg indeksu.

²⁵ L. Korczak, *Jan Długosz a Litwa...*, s. 190–191.

²⁶ *Kodeks dyplomatyczny katedry...*, nr 178, s. 203–204. Krótka, siłą rzeczy wybiórcza kwerenda w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie w zespole Akt Konsystorza Generalnego dla okresu archidiaconatu Marcina dała wynik negatywny.

²⁷ *Joannis Dlugossii Annales, liber duodecimus (1445–1461)...*, s. 17; G. Błaszczuk, *op. cit.*, s. 798.

²⁸ *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525*, cz. 1–2, oprac. V.E. Joachim, W. Hubatsch, Goettingen 1948–1950, nr 8911; <http://www.spaetmittelalter.uni-hamburg.de/Urkundenbuch/pub/orden1445.html> (dostęp: 31 V 2023); L. Kolankowski, *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów*, t. 1, Warszawa 1930, s. 246–247. Publikacja pełnych relacji ze zjazdu zob. *Liv-, Est- und Curländische Urkundenbuch nebst Regesten*, t. 10, wyd. H. Hildebrandt, Ph. Schwartz, Riga–Moskau 1896, nr 170, 171.

²⁹ *Autorzy Lietuvos katalikų dvasininkai...*, nr 1235, nie odnotowali tej misji Marcina, wskazując na dokument monarszy dla archidiacona z kwietnia 1444 r. jako ostatni ślad jego obecności w źródłach.

³⁰ *Kodeks dyplomatyczny katedry...*, nr 187; J. Ochmański, *op. cit.*, s. 33.

w służbie monarchów litewskich w czasie, gdy Wielkie Księstwo Litewskie przestało już przyciągać szukających kariery, majątku i sławy przybyszów z Korony.

Streszczenie

W czasie krótkiego pobytu na Litwie (1434–1445) Marcin z Szadka, skromny duchowny z Polski, dostał się do bliskiego otoczenia wielkiego księcia, by stać się jego nieformalnym doradcą. Jest to przykład nietypowej kariery człowieka „znikąd”, pozostającego w cieniu dostojników kościelnych i świeckich, a przy tym odgrywającego istotną rolę w ważnych politycznie wydarzeniach. Pochodził z miasta Szadek w powiecie sieradzkim w Królestwie Polskim, ze średniozamożnej rodziny. Studia na wydziale sztuk wyzwolonych Uniwersytetu Krakowskiego rozpoczął w semestrze zimowym 1411 r., zakończył po dwóch semestrach w kolejnym roku bez uzyskania promocji, ale i tak w przyszłości zaszły z umiejętności retorycznych. Latem 1434 r. już jako kanonik wileński reprezentował wielkiego księcia Zygmunta Kiejstutowicza na koronacji Władysława III w Krakowie, a kilka miesięcy później posłował na sobór bazylejski. W nagrodę za służbę dla Kiejstutowicza został wyniesiony na archidiaconię wileńską, którą monarcha w 1435 r. powołał. Po wyniesieniu na tron wielkksiążęcy Kazimierza Jagiellończyka został wpływowym doradcą nowego monarchy i w 1445 r. zwolennikiem objęcia przez tegoż tronu polskiego. Był jedną z tych osób publicznych w Wielkim Księstwie Litewskim połowy XV w., która konsekwentnie wspierała unię i dzięki osobistym znajomościom łączyła intelektualne środowisko katedralne Wilna i Krakowa. Ostatnio źródłowo potwierdzoną aktywnością archidiacona Marcina było posłowanie na negocjacje z panami polskimi na zjeździe w Piotrkowie (sierpień 1445 r.) oraz na zjazd graniczny z inflancką gałęzią zakonu krzyżackiego (wrzesień 1445 r.).

A Forgotten Servant of Power – Martinus de Schadek, a Diplomat and Adviser Summary

During his short stay in Lithuania (1434–1445), a modest clergyman from Poland managed to get into the close circle of the Grand Duke and become his informal adviser. It is an example of the unusual career of a man from nowhere, remaining in the shadow of ecclesiastical and secular dignitaries and yet playing a vital role in important political events. He came from a moderately well-off family at Szadek in the Sieradz district of the Kingdom of Poland. He began his studies at the Faculty of Liberal Arts at the University of Krakow in the winter semester of 1411, finished after two semesters in 1412 without being promoted, but still became famous for his rhetorical skills in the future. In the summer of 1434, already as a canon of Vilnius, he represented Grand Duke Sigismund Kęstutaitis at the coronation of Władysław III in Krakow, and a few months later, he was an envoy to the Council of Basel. As a reward for serving Sigismund Kęstutaitis, he was bestowed upon the Vilnius archdeaconry, which the monarch established in 1435. After Grand Duke Casimir Jagiellon ascended the ducal throne, Martinus became an influential adviser to the new ruler and, in 1445, supported the latter's assumption of the Polish throne. He was one of those public figures in the Grand Duchy of Lithuania of the mid-fifteenth century who consistently supported the union and, through personal contacts, united the intellectual cathedral circles of Vilnius and Krakow. Archdeacon Martinus's last source-verified activity was to be sent to negotiate with the Polish lords gathered at Piotrków (August 1445) and to the border meeting with the Livonian branch of the Teutonic Order (September 1445).

Bibliografia

Źródła drukowane

- Joannis Dlugossii Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae, liber undecimus et duodecimus 1431–1444; liber duodecimus (1445–1461)*, ed. C. Baczkowski, M. Kowalczyk, J. Mruk, C. Ożóg, C. Pirożyńska, D. Turkowska, G. Wyrozumski, Varsaviae 2001.
- Joannis Dlugossii Annales, liber duodecimus, lb. duodecimus 1445–1461*, ed. C. Baczkowski, D. Turkowska, C. Ożóg, Cracoviae 2003.
- Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej*, t. 1, wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz, Kraków 1948.
- Liv-, Est- und Curländische Urkundenbuch nebst Regesten*, t. 10, wyd. H. Hildebrandt, Ph. Schwartz, Riga–Moskau 1896.
- Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. 1, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Kraków 2004.
- Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525*, cz. 1–2, oprac. V.E. Joachim, W. Hubatsch, Goettingen 1948–1950.

Opracowania

- Ališauskas V., Jaszczolt T., Jovaiša L., Paknys M., *Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a.*, Vilnius 2009.
- Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, <http://cac.historia.uj.edu.pl/>
- Błaszczak G., *Dzieje stosunków polsko-litewskich*, t. 2: *Od Krewa do Lublina*, Poznań 2007.
- Graff T., *Episkopat monarchii jagiellońskiej w dobie soborów powszechnych XV wieku*, Kraków 2008.
- Janiszewska-Mincer B., *Jan Lutkowiec z Brzezia (ok. 1405–1471)*, w: PSB, t. 10, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 443–445.
- Kolankowski L., *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów*, t. 1, Warszawa 1930.
- Korczak L., *Jan Długosz a Litwa – miejsca i ludzie*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, red. L. Korczak, M.D. Kowalski, P. Węcowski, Kraków 2016, s. 183–197.
- Korczak L., *Litewska rada wielkosiężca w XV wieku*, Kraków 1998.
- Korczak L., *Monarcha i poddani. System władzy w Wielkim Księstwie Litewskim w okresie wczesno-jagiellońskim*, Kraków 2008.
- Morawski K., *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 1, Kraków 1900.
- Ochmański J., *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1972.
- Perzanowska A., *Wiadomości źródłowe o życiu i działalności Jana Długosza*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, red. S. Gawęda, Warszawa 1980, s. 293–365.
- Wolny J., *Krakowskie środowisko katedralne w czasach Jana Długosza (1431–1480)*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, red. S. Gawęda, Warszawa 1980, s. 85–107.
- Полехов С.В., *Наследники Витовта. Династическая война в Великом княжестве Литовском в 30-е годы XV века*, Москва 2015 / Polekhov S.V., *Nasledniki Vitovta. Dinasticheskaia voina v Velikom kniazhestve Litovskom v 30-e gody XV veka*, Moskva 2015.

Lidia Korczak – dr hab., profesor uczelni. Pracownik Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmuje się dziejami unii polsko-litewskiej oraz systemem władzy i stosunkami wewnętrznymi w Wielkim Księstwie Litewskim okresu jagiellońskiego. E-mail: lidia.korczak@uj.edu.pl